

8

महात्मा बसवेश्वर यांचे विचार वैश्विक परीप्रेक्ष्य :

सायली उमाकांत शेटे

संशोधक

डॉविद्यापीठ,बाबासाहेब आंबेडकर मराठवाडा ., औरंगाबाद.

स्थलकालाची सीमा ओलांडून सर्वत्र आस्वाद ठरलेल्या साहित्यकृती यांना विश्वसाहित्य म्हणावे अशा काही विव्दनांच्या अभिप्रायानुसार भगवतगीता, रामायण, शाकुंतल, बायबल इत्यादी साहित्यकृती जनसामान्यात असल्याचे आपणास दिसते शेवटी काय तर विश्वातील श्रेष्ठ वाङ्मय ते विश्ववाङ्मय ठरते हा अर्थ एकापरीने योग्यच म्हणावा लागेल. साहित्यविचारात गट गटे यांनी मांडलेल्या, world literature या संकल्पनेचा विचार केला तर स्वराष्ट्रीय साहित्याबरोबरच अन्य भाषीय साहित्यातील साहित्यकृतींचा देखील आपण विचार करावा, त्यात मुक्त पणे देव-धेव होऊ द्यावी असेच गटे ला म्हणायचे असावे.

कन्नड भाषेतील महात्मा बसवेश्वरांचे वचन जेव्हा लंडन येतील प्राचीन चर्चमध्ये धर्मगुरु पठन करून बायबल वाचायला सुरुवात करतात तेव्हा शरण संस्कृतीने रचलेले साहित्याची वैश्विक साहित्यात पडलेली एक मैल्यवान भर आपणास बगायला मिळते. डॉ ई.बी रैस, डॉ. विनेट एस्मित, सर जेम्स कवेल हे विदेशी तत्ववेत्ते जेव्हा बसवेश्वरांचे साहित्य वाचतात, अध्ययन करून प्रभावित होतात आणि बसवेश्वर हे भारतातील थोर समाजसुधारक होते असे म्हणतात तेव्हा भारतात निर्माण झालेले वचनसाहित्य आणि त्यात मांडलेले विचार याने पाश्चिमात्य देश देखील प्रेरित होतो ही भारतीयांसाठी गर्वाची गोष्ट ठरते.

उदिष्टे

१. शरण साहित्याचेविचार अभ्यासणे.
२. महात्मा बसवेश्वरांवरील भारतीय आणि पाश्चिमात्य अभ्यासकांचा अभ्यास करणे .
३. थोर समाजसुधारक महात्मा बसवेश्वरांच्या वचन साहित्याची ख्याती अभ्यासणे.
४. विश्वसाहित्यातील वचन साहित्याचे महत्व अभ्यासणे .

“What Ever the legend may say about Lord Basava bit the fact fully clear that he is the first free thinker of india”-Arthur Miles

असे डॉ. आर्थर मैल्स यांनी आपल्या ‘लॅड ऑफ लिंगम’ या पुस्तकात म्हंटले आहे. एवढेच नव्हे तर आपल्या पुस्तकात महात्मा बसवेश्वरांवर विचार मांडताना बसवेश्वर यांना भारताचा ल्युथर म्हणावे लागेल असे ते म्हणतात. बसवेश्वरांच्या पूर्वीपासून भारतात पुरोहितवर्गाचे वर्चस्व होते हे पुरोहित लोक समाजामध्ये जातीवादाला खत-पाणी देत होते. या विरोधात महात्मा बसवेश्वर यांनी बंडखोरी करून समानता आणली. आपला आत्मा हाच आपला परमेश्वर मानून इष्टलिंग धारण केले आणि आपल्या आत्म्यास देव माना असे त्यांनी सांगितले व समाजातील एक स्वतंत्र विचार प्रस्थापित केला.

वीरशैव धर्माचे पाश्चिमात्य अभ्यासक शौटन हे नेदरलँड चे रहिवासी होते. त्यांनी वचन शास्त्राचा अभ्यास करण्यासाठी कर्नाटकात येऊन कन्नड भाषा अवगत केली. आणि नंतर ‘अनुभावीगळ क्रांती’ हा ग्रंथ लिहिला. बसवेश्वरांचे विचार पाश्चात्य अभ्यासक हे आपली पुस्तक रूपाने प्रकाशित केल्यामुळे त्या विचाराचा विदेशात देखील प्रसार झाला. त्यामुळे विश्वसाहीत्याची महती कळते. फक्त शौटन आणि मैल्स नव्हे तर अब्राहम रोगेरी डच ख्रिस्ती धर्मोपदेशक आपल्या ‘द ओपेन डोअर टू हिडन पास्यनिझम’ या ग्रंथात विरशैवा लिहलेले आहे. अवे डुबायेणे, पिट्रो येलावले सर जेम्स काबेल यांनी देखील बसवेश्वरांची तत्वे आचरणात आणण्याचा पर्यंत करा असे समाजबांधवना सांगितले.

भारतातील वीरशैव धर्माचे स्थान

भारतात अनेक धर्मप्रवाह आहेत. प्रत्येक धर्माचे काही ना काही वैशिष्ट्य आहे. भारतात उदयाला आलेला वीर विरशैव धर्म, त्याचे विचार संस्कृती, साहित्याची फक्त भारतातच नव्हे तर विदेशात देखील महती पटली आहे. कोणत्याही एका विशिष्ट धर्माला किंवा पुरोहिताच्या विचारस खत पाणी न घालता महात्मा बसवेश्वरांनी सामान्य मानवाचा विचार करून विरशैव धर्म/ लिंगायत धर्माची स्थपना केली. फक्त पुरुषच नव्हे तर स्त्रीयांना समान मानून त्यांनाही लिहण्याचे स्वातंत्र्य मिळवून दिले.

ए.के रामानुजन यांनी “स्पिकिंग ऑफ शिव” या ग्रंथात बसवन्ना, देवर दासिमिथ्या, अक्कमहादेवी, अल्लमप्रभू यांच्या वचनाचा अनुवाद केला आहे. १९६९ साली प्रदान केलेले कन्नड साहित्याचे प्रथम ज्ञानपीठ पुरस्कार विजेते डॉ. कुर्वेपू यांनी रचलेले ‘भारत जननिया तनुजाते जय हे कर्नाटक मते’ या कवितेला कर्नाटक सरकारने सर्व शाळेत प्रार्थना गीत म्हणून गायले जाते. तर म्हैसूर विद्यापीठाचे तत्कालीन कुलगुरू डॉ. जवेरगौडा यांनी त्यांच्या एका अहवालात एक वाक्य उद्धृत केले आहे.

“बसवांना इज हिरो ऑफ कन्नड लिटरेचर

विदाऊट बसवांना कन्नड लिटरेचर इज झिरो”

(बसव पद कन्नड साहित्यातून काडून टाकल्यास कन्नड साहित्य शून्य होईल.)

प्रामुख्याने बघितले तर गेल्या शंभर ते दीडशे वर्षांच्या कालखंडात भारतीय अभ्यासकांनी वीरशैव धर्म, विचार, तत्व, मुलुं यांबद्दलचे लिखाण केलेले दिसून येते. भारतातील वीरशैव धर्म हा एक थोर प्रतिष्ठीत आणि नाविन्यपूर्ण धर्म आहे. गेल्या काही दशकांचा विचार केला तरी आपणास हे लक्षात येईल की पाश्चिमात्य देशात वचन साहित्य. बसवेश्वर विचार, वीरशैव धर्म यावर पाश्चिमात्य अभ्यासक देखील अभ्यास करत आहेत.

सारांश

जगातील कोणताही समाजसुधारक असो किंवा शास्त्रज्ञ, संशोधक, प्रतिभावंत असो तो कोणत्याही एका ठराविक धर्मात राष्ट्रात जरी जन्माला आला असला तरी तो एका भाषेचा, जाती-धर्माचा नसतो. असे झाले तर मानवतावादी कार्याला संकुचीत व बंधिस्त करण्यासारखं होईल. त्यांचे कार्य हे आखिल विश्वातील लोकांच्या सेवेसाठी असते.

लिओनार्डो-दा विंची यांची चित्रकृती असो कि गलिलिओ, न्यूटन, एडिसन यांचे शोध असो ते विशिष्ट धर्म जात भाषा किंवा देशासाठी नाहीतर मानव जातीच्या सेवेसाठी असतो त्याच प्रकारे महामानव बसवेश्वरचे विश्वातील मानवजातीचा कैवार घेणाऱ्या लोकोत्तर महामानवाच्या उच्च श्रेणीतील एक युगपुरुष होते.

संदर्भ

१. Arthur Miles 'THE LAND OF THE LINGAM', paterposter House, London, 1993
२. मु वीरशैव साहित्य .म.भा.अ , १-विश्वकोश खंड-वीरशैव ,सुधाकर मोगलेवार.संप. २००१, नागपूर, मंडळ
३. डॉ समतासूर्य महात्मा ,अशोक मेनकुदळे.बसवेश्वर.कर्नाटक २००८ ,महाराष्ट्र बसव परिषद ,
४. संपा.कर्नाटक २०१० ,महाराष्ट्र बसव परिषद ,तंगावर बसवतत्व चिंतन ,बाबुराव माशाळकर.
५. डॉ सुविद्या ,महात्मा बसवेश्वर : बाराव्या शतकातील आद्य समाजसुधारक ,अशोक मेनकुदळे. २००३ ,प्रकाशन सोलापूर